

ĐỔI MỚI PHƯƠNG PHÁP DẠY HỌC MÔN GIÁO DỤC HỌC Ở TRƯỜNG CAO ĐẲNG SƯ PHẠM

• **ThS. VŨ TIẾN VÂN - ThS. NGUYỄN THỊ CẬY**
Trường Cao đẳng Sư phạm Nam Định

1. Đặt vấn đề

Thực hiện công cuộc đổi mới toàn diện đất nước, đời sống, kinh tế xã hội của nước đã có những bước tiến vượt bậc trên con đường công nghiệp hoá - hiện đại hoá. Nhận thức rõ vai trò của giáo dục đào tạo và khoa học công nghệ trong chấn hưng đất nước, Đảng và Nhà nước ta đã xác định giáo dục đào tạo là "quốc sách hàng đầu". Nhờ vậy, bộ mặt giáo dục đào tạo đã có nhiều thay đổi cả về chất lẫn về lượng. Triết lí giáo dục Việt Nam cũng đã và đang bàn tới với hàng loạt quan điểm tích cực: Dạy học hướng vào người học, dạy học sáng tạo, dạy học gắn với thực tế, với đời sống, đổi mới PPDH theo hướng phát huy tính tích cực, chủ động, sáng tạo của người học, đổi mới cách thức đào tạo theo tín chỉ ở các trường sư phạm v.v... Bức tranh toàn cảnh của giáo dục nước nhà chưa thật rõ nét, mặc dù đã có khá nhiều những cuộc hội thảo khoa học các cấp, có nhiều cuốn sách, bài báo nói về vấn đề này. Việc tìm kiếm các giải pháp, các con đường đổi mới giáo dục đào tạo của nước nhà vẫn đang được tiếp tục một cách khẩn trương. Trong bài viết này, chúng tôi xin đề cập tới một vài vấn đề, cụ thể là về giải pháp nâng cao chất lượng dạy học môn Giáo dục học (GDH) ở trường cao đẳng sư phạm (CĐSP), nơi đào tạo đội ngũ giáo viên cho các trường trung học cơ sở, với quan niệm rằng, muốn nâng cao chất lượng môn GDH cần phải quan tâm toàn diện cách dạy học và chất lượng môn học của các trường sư phạm. Và điều đó lại gắn liền và có tính quyết định là ở việc đào tạo đội ngũ giáo viên ở trường sư phạm. Đây cũng là một giải pháp góp phần khắc phục những tồn tại, yếu kém trong dạy học GDH hiện nay, hướng tới việc không ngừng nâng cao chất lượng dạy học nói chung và trước hết là dạy học môn GDH nói riêng ở trường sư phạm.

2. Thực trạng

Như chúng ta đã biết, mấy năm gần đây, do tổ chức thi theo bộ đề do 15 trường cao đẳng sư

phạm phía Bắc biên soạn, nên chất lượng môn GDH thấp, nhiều ý kiến nêu nguyên nhân bất cập ở nội dung chương trình giáo trình GDH, ở cách dạy của người giáo viên chưa đổi mới, nhận thức chưa đúng về môn Giáo dục từ một bộ phận giáo viên và cán bộ quản lí .v.v... Song cũng cần lưu ý rằng, nguyên nhân của tình trạng đó là tổng hoà các điều kiện khách quan và chủ quan trong một phạm trù lịch sử, xã hội, không nên đổ lỗi từ một phía... Chấp nhận thực tế, vấn đề tìm tòi các giải pháp (về phía chủ quan) giải bài toán chất lượng môn GDH cần sự đóng góp từ nhiều phía.

Phải thẳng thắn thừa nhận rằng, chương trình và giáo trình GDH, việc đào tạo, bồi dưỡng đội ngũ giáo viên GDH, việc chậm đổi mới phương pháp dạy học (PPDH) môn Giáo dục ở trường CĐSP, chịu một phần trách nhiệm trong việc để cho tình trạng chất lượng môn học chưa cao, chưa xứng với tầm vóc đòi hỏi của thực tế. Không thể điều chỉnh mục tiêu đào tạo, cải tiến chương trình, nội dung giáo trình giáo dục mà không đổi mới PPDH và phương thức đánh giá trong dạy học. Công việc này đòi hỏi có sự hỗ trợ của mỗi giáo viên trong tiến trình đổi mới PPDH. Chất lượng đội ngũ giáo viên GDH hiện nay không đồng đều, một bộ phận nhỏ mới ra trường còn yếu về kiến thức và nghiệp vụ. Bên cạnh đó, một loạt lí do khách quan và chủ quan khác đã ảnh hưởng đến chất lượng bộ môn như: cơ sở vật chất còn bất cập; ở trung học phổ thông các em không học môn Giáo dục.

Những thành tựu nghiên cứu mới của khoa học giáo dục đã chỉ ra rằng các trường sư phạm đào tạo giáo viên cho hệ thống các trường phổ thông cần trang bị cho người giáo viên tương lai các năng lực cơ bản về chuyên môn, về nghiệp vụ sư phạm, năng lực về xã hội và những phẩm chất cá nhân. Đối với bộ môn Giáo dục, môn Khoa học nghiệp vụ, mục tiêu cụ thể là sinh viên hiểu và nắm vững một cách có hệ thống các khái niệm, hiện tượng, bản chất, quy luật, kĩ năng

giáo dục, kĩ năng giao tiếp sư phạm, chủ trương đường lối chính sách của Đảng và Nhà nước về giáo dục, có lòng yêu nghề, có tình cảm nghề nghiệp, có lí tưởng nghề nghiệp ... Đặc biệt là biết vận dụng kiến thức giáo dục, giải quyết các vấn đề thực tiễn xã hội đặt ra ... Cốt lõi của đổi mới PPDH GDH ở trường CĐSP là giúp sinh viên nắm được cách dạy học một cách thông minh, sáng tạo, học cách độc lập, tích cực, chủ động, có năng lực tư duy cao để có thể nhận thức được hiện thực khách quan phong phú, phức tạp và luôn biến động, đồng thời có định hướng đúng đắn trong dòng thông tin hiện đại, để làm người giáo viên THCS "vừa hồng, vừa chuyên".

Trước hết cần thống nhất quan niệm rằng, ở trường CĐSP, giữa nghiên cứu khoa học và giảng dạy có mối quan hệ hữu cơ, gắn bó chặt chẽ với nhau. Mỗi giảng viên khi giảng dạy một giáo trình nào đó phải nghiên cứu những tài liệu liên quan đến giáo trình ấy. Thực chất, khi người giảng viên thực hiện bài dạy được coi như là trình bày công trình nghiên cứu của riêng mình, trong đó khẳng định tầm bao quát tư liệu, năng lực tìm tòi, suy nghĩ sáng tạo, những luận đề khoa học và phương pháp nghiên cứu riêng của mình. Có sự khác biệt trong sáng tạo của từng cá nhân giảng viên. Bởi vậy, việc đổi mới phương pháp giảng dạy cần phải được coi là việc của mọi người, yêu cầu mỗi giảng viên phải tinh thông, làm chủ giáo trình mà mình phụ trách. Việc đào tạo ở trường CĐSP là dạy nghề dạy học cho sinh viên khi họ chưa thực sự là giáo viên. Tuy nhiên, thực trạng đội ngũ giáo viên dạy GDH ở trường CĐSP hiện nay vừa thiếu vừa yếu. Việc dạy học GDH thường được thực hiện như là cách dạy nghề theo kinh nghiệm, chưa chú ý một cách thích đáng đến lí luận dạy học cơ bản, còn tách rời giữa lí thuyết và thực hành. Nội dung cũng như phương pháp giảng dạy GDH còn chưa được đổi mới nhiều, có phần lạc hậu và mang tính thực dụng. Sự bất cập về PPDH GDH là một trở ngại của việc nâng cao, chất lượng dạy học bộ môn. Nguyên nhân cơ bản của tình trạng này là nhiều giảng viên ở trường CĐSP chưa có nhận thức đúng về vai trò, vị trí của bộ môn GDH, chưa tiếp nhận một cách thấu đáo những cơ sở khoa học, lí luận PPDH GDH, còn bộc lộ hiện tượng dạy theo lối truyền đạt, theo lối kinh nghiệm chủ nghĩa, chưa chịu tự học, tự bồi dưỡng thường xuyên để cập nhật những thành tựu khoa học mới, để luôn đổi mới tư duy dạy học

... Điều đó dẫn đến kết quả là việc dạy bộ môn GDH ở trường CĐSP chưa đúng với yêu cầu cần đạt được, làm giảm hứng thú học tập GDH của sinh viên.

3. Giải pháp

Đổi mới PPDH GDH ở trường CĐSP là dạy cho sinh viên cách dạy học ở trường phổ thông, nhằm tạo ra đội ngũ giáo viên ở trường THCS đúng với mục tiêu đào tạo đề ra, theo chúng tôi cần thực hiện đồng bộ các giải pháp, các giải pháp này vừa là sự kế thừa và phát huy ưu điểm của các PPDH truyền thống, vừa là hướng vào việc phát huy cao độ tính tích cực, độc lập, chủ động, sáng tạo của người học. Sinh viên sư phạm được lĩnh hội, được thực hành kiến thức thu nhận được làm hành trang cho họ vào nghề dạy học.

Trước hết, cần tận dụng tối đa sở trường của các PPDH, nhất là phương pháp nêu và giải quyết vấn đề. Rõ ràng rằng, không nên phân biệt phương pháp nào là cũ và phương pháp nào là mới, bởi phương pháp nào ra đời cũng đều có phạm trù lịch sử của nó, vấn đề là cách thức vận dụng sao cho hiệu quả. Cũng không nên tuyệt đối hoá một phương pháp nào. Tuy nhiên, khi vận dụng cần nhất là sự phù hợp, phát huy triệt để ưu thế của nó để hướng vào cách dạy học sáng tạo, phát huy tư duy sáng tạo của người học.

Có thể dẫn ra đây về phương pháp diễn giảng chẳng hạn. Đây là một phương pháp được sử dụng phổ biến trong quá trình dạy học và thường được phối hợp với nhiều phương pháp khác. Phương pháp diễn giảng rất có ý nghĩa khi dạy học các môn khoa học xã hội, và dễ thực hiện khi lên lớp với hàng trăm sinh viên trên một giảng đường. Diễn giảng đáp ứng được mục đích thông tin tái hiện trong dạy học mà ở đó, các thao tác tư duy đều dựa trên khả năng tái hiện. Tất nhiên, ngoài học ở trường, người học còn tiếp nhận một lượng thông tin lớn qua các phương tiện thông tin đại chúng. Vấn đề là ở chỗ lựa chọn thông tin, tạo ra mối liên hệ giữa các kiến thức học đường và các dòng thông tin thu nhận được ngoài xã hội để trở thành hệ thống thống nhất, góp phần làm giàu trí tuệ sinh viên. Hạn chế của phương pháp diễn giảng truyền thống, như thực tế dạy học đã chỉ ra là ít tạo điều kiện cho người học có được năng lực phân tích, phê phán, tìm tòi và bộc lộ thái độ cá nhân (mà điều này lại thật là cần thiết đối với sinh viên ở các trường cao đẳng và đại học). Vấn đề này

được khắc phục phần lớn bởi phương pháp nêu và giải quyết vấn đề.

Phương pháp nêu và giải quyết vấn đề có ưu thế cao trong dạy học sáng tạo. Ở bậc đại học và cao đẳng, phương pháp tìm tòi, nghiên cứu, PPDH sáng tạo được đặc biệt chú ý, coi như là mục tiêu cơ bản của đổi mới cách dạy, cách học hiện nay. Để kết hợp được trí nhớ với tư duy và tưởng tượng phải phát triển khả năng làm chủ các thao tác tư duy giáo dục. Muốn vậy, trong quá trình dạy học, cần thường xuyên nêu vấn đề, dạy sinh viên biết giải quyết vấn đề. Điều đó sẽ trang bị cho người học khả năng tư duy độc lập, tính tích cực và sáng tạo trong lĩnh hội và vận dụng kiến thức, tăng cường năng lực nhận thức cho họ. Từ đó, dẫn đến việc đổi mới phương pháp thuyết trình theo hướng đặt và giải quyết vấn đề, hướng người học vào tình huống có vấn đề, hướng dẫn sinh viên tìm kiếm cách giải quyết vấn đề có hiệu quả, giúp họ độc lập suy nghĩ, tìm tòi, khám phá kiến thức, giúp cho họ nắm bắt và vận dụng thành thạo được các thao tác của tư duy giáo dục, hình thành trong họ thói quen tự học, tự nhận thức.

Do đặc trưng của bộ môn Giáo dục, cần đặc biệt tận dụng các phương tiện dạy học trong quá trình dạy học, trình bày thông tin hai chiều, tăng tính hấp dẫn, sinh động của giờ giảng, gây hứng thú học tập GDH cho người học. Sinh viên cần được trang bị kiến thức, kĩ năng sử dụng công nghệ thông tin trong dạy học để một mặt, thiết kế được các giờ học hiện đại, một mặt sử dụng các phương tiện này như một yêu cầu đòi hỏi của đổi mới PPDH.

Cần coi trọng đến *phương pháp tự học*, đến hoạt động tự học của sinh viên. Tự học để tồn tại và phát triển. Đối với sinh viên, việc tự học quan trọng không kém bất cứ một cách học nào khác. Học và tự học được coi là hai mặt của vấn đề học tập. Trường CĐSP (cũng như các trường khác), cần trang bị cho sinh viên phương pháp học, phương pháp tự học, tự tìm tòi cách học, cách vận dụng kiến thức và thu lượm kiến thức mới, rèn luyện kĩ năng giao tiếp sư phạm. Tự học giúp con người mau trưởng thành, có định hướng đúng và vững vàng trong cuộc sống. Sự phối hợp giáo dục, nhất là vai trò năng động của tổ chức Đoàn và Hội sinh viên góp phần không nhỏ trong nhiệm vụ này. Yêu cầu tự học, tự khám phá của sinh viên là rất cao, mỗi cá thể có cách tiếp nhận khác nhau cho nên không thể áp đặt một

cách giáo dục. Tuy nhiên, hoạt động tự học, tự bồi dưỡng được sự hỗ trợ đắc lực bởi các hoạt động công ích xã hội, các hoạt động thực hành, các hoạt động nhóm và đặc biệt bởi PPDH GDH gắn với thực tiễn xã hội, với thực tiễn cuộc sống. Các hoạt động này góp phần bồi dưỡng năng lực xã hội cho sinh viên, tạo cơ hội cho họ tiếp thu các kiến thức giáo dục một cách thuận lợi. Mặt khác, các hoạt động này cũng hình thành ở sinh viên thói quen gắn học với hành, lí luận gắn với thực tế, khả năng tổ chức, hướng dẫn của các hoạt động ngoại khoá, tăng cường lòng yêu ngành, yêu nghề dạy học của sinh viên, rèn luyện năng lực nghiệp vụ sư phạm của người giáo viên sau khi tốt nghiệp trường CĐSP.

Đổi mới PPDH GDH ở trường CĐSP, đặc biệt là đổi mới công tác rèn luyện nghiệp vụ sư phạm (NVSP), là tổ chức một cách khoa học công tác thực tập sư phạm cho sinh viên. Đây chính là việc dạy học theo tính hướng nghiệp. Thiếu nhân tố này, sinh viên sư phạm chưa đủ điều kiện là người giáo viên. Việc đào tạo giáo viên đáp ứng yêu cầu thực tiễn giáo dục là nhiệm vụ chính trị đặc biệt. Rèn luyện nghiệp vụ cho sinh viên là một trọng tâm của công tác đào tạo, là sự gắn kết giữa chuyên môn nghiệp vụ. Rèn luyện NVSP cho sinh viên nếu được thiết kế theo một quy trình hợp lí và được tiến hành ngay trong quá trình dạy học bộ môn sẽ giúp sinh viên vừa tiếp thu được phương pháp sư phạm, vừa có cơ hội được sáng tạo nghề nghiệp, chuẩn bị cho nghề nghiệp. Đó cũng là cách "học để sáng tạo". Từng năm trong khoá học, chương trình rèn luyện NVSP thường xuyên cho sinh viên được cụ thể hoá, có yêu cầu về mức độ, năng lực cao dần từng năm, từ năm thứ nhất đến năm cuối. Hàng loạt yêu cầu được đặt ra: Rèn kĩ năng nói, viết, vẽ, rèn luyện phong cách sư phạm, chuẩn bị các xêmina chuyên đề, tổ chức thi NVSP, tập dự giờ và nhận xét giờ dạy, tập soạn giáo án với sự hướng dẫn của các giảng viên có kinh nghiệm, giảng tập, thực tập tốt nghiệp, tập tổ chức các hoạt động ngoài giờ, thực hành công tác Đội v.v... Trong dạy học hướng nghiệp, không thể không đề cập tới việc gắn đào tạo ở trường CĐSP với thực tiễn giáo dục phổ thông. Xu hướng tích hợp các chương trình sư phạm với phổ thông đặt ra yêu cầu cao đối với sự sáng tạo trong dạy học. Nên lưu ý rằng, trường sư phạm

(Xem tiếp trang 58)